

Елин Пелин

Очите на свети Спиридон

Свети Спиридон беше беден обушар. Приведен над своята ниска масичка, по която бяха разхвърляни сечивата му, и потънал в блажени размишления за бога, той работеше по цял ден. Едничката му почивка бе, когато сядаше да яде кротко и полека сухия си хлябец или когато повдигаше очи да погледне навън през малкото прозорче прекрасната картина на божия свят, която винаги го умиляваше.

Бялата студена зима и горещото златно лято го радваха еднакво. Пролет, когато слънцето топеше снега, св. Спиридон обичаше да се заслушва в равния еднообразен шум на капчиците, които падаха от схлупената стряха на дюкянчето му, и да гледа как в отсрещната градина пред малката черквица напъпва люлякът разцъфнува ябълката. Сладкият аромат на цвета пълнеше цялата малка тиха улица, влизаше на вълни в тясното дюкянче и възбуждаше още повече към чистота душата на младежа. В такива дни св. Спиридон с особена радост и надежда мислеше за небето и понякога ставаше от ниското столче и надзърташе през прозореца да го погледа.

Той бе млад и хубав, но ласкания и похвали не опустошаваха душата му с грешна суета. С подвиг и покаяние, той жадуваше за похвала само от бога, но се мислеше за недостоен за нея, макар че нямаше никакви грехове. Едничката негова мисъл бе да очисти душата си така, че да разцъфне като ябълката пред срещния храм и нейния аромат да храни добродетелите така, както белият ябълчен цвят храни пчелите.

Неговата душевна красота даваше облик и на нейната тленна обвивка – тялото. Тоя беден юноша беше прекрасен. Лицето му сияеше от една света чистота и по мъдрото му чело бягаха и се преливаха едвам уловимо бели и розови облаци, като по утринно майско небе. Сините му очи, съзерцавайки всякога с радост божествените неща, имаха езерна дълбочина, в които трептяха отраженията на всички небесни светила.

Богати и красиви моми от града минаваха често сред тая отдалечена улица, гдето беше обушарницата на младежа, и търсеха случай да го видят, като искаха да си поръчат празнични обувки при него. Това ужасяваше благочестивия момък и когато чуеше весел женски говор и шум на копринени рокли, той навеждаше чистите си очи надолу и не ги повдигаше, докато вън не се възцари веселото и тихо спокойствие, което имаше малката улица.

За да избегне всяка съблазън, която можеше да дойде, той бе поставил пред прага на дюкянчето си едно малко сандъче с пепел. Всяка жена, която идеше при него за поръчка, стъпваше там и от следата на стъпката обушарят вземаше мярка за работата си. Защото чистият младеж

пъдеше из душата си всяко желание за жена, което можеше да наруши неговото свето блаженство, и пазеше очите си от сянката на изкушението и ръцете си от съприкосновение с тяло, родено за похот.

Веднъж, когато св. Спиридон бе станал от триножника и искаше да погледне от прозорчето и да се порадва на едно бяло облаче, с което някое невидимо ангелче си играеше в небесната синевина, пред дюкянчето спря позлатена каляска и от нея слезе и почука на вратата една млада туркиня. Яшмакът ѝ беше леко отворен и св. Спиридон побърза да наведе неземните си очи към прашния под, за да не се вмъкне през тях в душата му прелестта на изкушението.

Жената отвори полека и влезе. Заедно с нея влезе и застана в тъмната и бедна работилница хубавият пролетен ден, който цареше вън. Св. Спиридон чу бодрия шум на чешмата, любовното боричкане на врабчетата, някаква песен на младо момиче, мъжествения смях на младежи. Тая весела суета на живота влезе заедно с непознатата жена и застана в малкото дюкянче.

Младежът наведе още повече глава и не знаеше какво да каже.

Тогава жената нежно, меко и властно му каза да ѝ вземе мярка за нови обувки.

– Стъпете вън на пепелта в сандъчето. Ще взема мярка от стъпката ви, добра госпожо – рече кротичко св. Спиридон.

Жената се засмя звънко, хубаво и на благочестивия младеж се стори, че тълпи млади хора застанаха пред дюкянчето му и нахвърлиха вътре хиляди пресни благоуханни цветя. Той закри очите си с ръка и повтори молбата си с такова смирение, че сърцето на младата туркиня се сви.

– Не – каза тя и замълча. После добави:

– Искам да ми вземете мярка от крака.

Тогава св. Спиридон стана, грабна мярката и без да повдигне очи, приближи непознатата жена. Тя, като събра малко дългата си копринена рокля, повдигна хубавия си крак и стъпи върху ниското триножно столче. Св. Спиридон обви пипнешком ширита около стъпалото. В тоя миг светият младеж изгуби нишката, която свързваше блажените му помисли с бога и отдаден на работата си, вдигна очи да види какво показваше мярката. Тогава крайчецът на едното му око видя изящия крак, нежно обгърнат в тъмен копринен чорап. В душата на благочестивия младеж нещо се сгромоляса. Още малко, и той беше погубен завинаги. Но твърдостта на вярата му не го остави. Светостта, която бе го крепила толкова време, бе калила волята му. Тя встана срещу събудените желания и св. Спиридон с бързина грабна шилото от масата и с твърда ръка избод

окоето, наклонно към изкушение. Заедно със силните болки св. Спиридон усети и чу ликуването на спасената от погибел душа и в екстаз от блажената наслада той не снел ръката си, а удари по-твърдо с шилото и избодете и другото око. То нямаше вина. Но в жаждата си за чистота светият младеж искаше да затвори прозорците на душата си, през които можеха да минат лъчи, отразени от съблазнителни и грешни неща.

Като остана без очи, св. Спиридон не можеше да работи вече. Той затвори дюкянчето си и отиде в гората, гдето течеше голяма река между брегове, обрасли с върби и раката. Опипом сечеше пръчки, седеше на припек, плетеше кошове и ги даваше за парче хляб на селяните, които минаваха оттам за града.

Наоколо му беше тъй тихо, спокойно и радостно. Той слушаше пляска на рибките, които понякога играеха в реката, и дълго стоеше до брега в мълчание. Журченето на пчелите и слабият шум на белостволиците брези, които растяха наоколо, пълнеха успокоената му душа с наслада. Когато минаваше пипнешком от едно място на друго, той молеше бога да упътва краката му, за да не мачка мравките и дребните насекоми, които пълзяха из тревата. Вечно младият и нов ветреца, който се раждаше сутрин и вечер и умираше по пладне, обираше аромат от всички треви, цветя и липи, носеше го на слепия подвижник и топеше душата му в наслада.

Сред тая чудна тишина мислите на св. Спиридон, стократно очистени, отиваха при бога и съзерцаваха с часове неговата мъдра, прощаваща усмивка.

Само едно нещо тревожеше светия човек – любовните чуруликания на птиците, които пълнеха гората. Св. Спиридон чуваше как гълъбите, гургулиците, славеите и всички други птици кацаха по клоните и любовните им милувки го смущаваха. Той събираше камъни и хвърляше напосоки из гората, шъкаше, махаше ръце и се мъчеше да ги пропъди. Но те продължаваха да викат, да пеят, да се обаждат една на друга. В мисълта на светеца въпреки усилията му неволно изпъкнаха картините на техните страстни отдавания и един ден младият светец с ужас разбра, че там, в душата му, има други очи, които той не можеше да избодете.

И наведен над кошчето, което плетеше, той размишляваше и разбираше, че като съзерцаваше света с телесните си очи, той нивга не е изпитвал мъка като сега, когато го съзерцава с очите на затворената си душа. Облада го неспокойствие. Като не знаеше отгде иде причината на това, той помисли, че е извършил пред бога някой грях, и почна да прекарва дните и нощите си в молитва. Ала от ден на ден душевното му

спокойствие се повече и повече изчезваше.

Веднаж, като туряше последните плитки на един кош, нему се представи съблазнителната картина, която го накара да избодне очите си. Той видя ясно с очите на душата си прекрасната жена, застанала пред него с приповдигната пола, под която се показваше изящният крак в копринен чорап. Св. Спиридон напразно искаше да изпъди тоя образ, тъй ясен и съблазнителен, но не можеше. Накъдето и да обърнеше сляпото си лице, той виждаше тая жена и чуваше смеха ѝ. Светецът високо завика, заокайва се и почна да зове бога за помощ. Напразно. Съблазнителният образ растеше и го завладяваше. Той почна да го вижда такъв, какъвто не бе го виждал и не би искал да го види тогава, когато още светеха сините му очи. И ето че страшни желания почнаха да тласкат кръвта в жилите му. Той искаше да се моли, но от устата му излизаха горещи любовни слова, които ечеха в мълчаливата гора като викът на кукумявката.

– Господи, защо ме мъчиш! Погубих очите си, за да те постигна – а далече съм от тебе. Научи ме как да те постигна. Направи знамение, господи!

И свети Спиридон падна с очите си към земята, за да стори поклон. Като се повдигна пак и обърна глава към небето, на младото му лице светнаха отново сините хубави очи с дълбината на езера, в които се оглеждаха всички небесни светила.

КРАЙ

© Елин Пелин

Набиране: Георги Величков
Източник: Словото

Публикация:

Елин Пелин. „Събрани съчинения в шест тома“, Том трети; „Български писател“, С. 1977. Под редакцията на Тодор Боров, Кръстьо Генов и Пеньо Русев.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5415>]